

LATVIJAS KULTŪRVĒSTURISKĀ TELPA – EKONOMISKAIS UN ESTĒTISKAIS ASPEKTS

Dr.arch. Aija Ziemeļniece

Ainavu Arhitektūras un Plānošanas katedra, LLU

- **TRANSFORMĀCIJAS PROCESI KULTŪRAINAVĀ**
- Latvijas ainavtelpas attīstības paātrinājuma procesu jeb transformāciju 20.gs. spilgti iezīmē 3 periodi:
- **20.gs. 20.-30.gadi** pēc agrārās zemes reformas , kad jaunu paātrinājumu Latvijā ieguva brīvvalsts neatkarības uzplaukums
- no vācbaltiskās kultūrtelpas uz latvisko ainavtelpu.
- Ainavtelpa un arhitektūras pieminekļi kļuva par
- **kultūras simboliem politiskā nozīmē**
- Kultūrtelpa aizsāka atspoguļot valsts politisko ideoloģiju.
- Tai ir pakļauta kultūrvēsturiskās ainavtelpas mantojuma maiņa.
- **20.gs. 50.-80.g.** Latvijas ainavtelpas vizuālās izteiksmes pazemināšanās
- un veidojās t.s. neatgriezeniskie transformācijas procesi
- (lielaudas HES, vienlaidus meliorācija ,lauku sētu demontāža,
- lielmēroga aramzemju platības; dievnamu un muižu ansambļu
- apauguma veicināšana);
- **21.gs.sāk.** strauja Rietumeiropas ekonomiskās pulsācijas ienākšana Latvijas kultūrainavā

Latvijas kultūras KANONĀ pastāv:

- tautas tradīciju,
 - arhitektūras un dizaina,
 - skatuves mākslas,
 - literatūras,
 - vizuālās mākslas,
 - mūzikas un kino vērtības,
 - 8 Latvijas kultūrainavas –
-
- **Daugavas ainava,**
 - **Zemgales līdzenuma ainava**
 - **Gaujas senielejas ainava**
 - **Latgales ezeraines ainava**
 - **Latvijas mežu ainava**
 - **piejūras ainava**
 - **Vidzemes pauguraiņu ainava**
 - **Abavas senielejas ainava.**

Kultūrainava sastāv no uzkrātu resursu kopuma, kas saņemti mantojumā no pagātnes un kas, neatkarīgi no piederības, tiek uzskatīti par vērtību, pārliecības, zināšanu, tradīciju atspoguļotājiem un paudējiem. Tas ietver vidi, kas izveidojusies cilvēku un vietu mijiedarbībā, laikam ejot.

/No Eiropas Padomes vispārējās konvencijas „Kultūras mantojuma vērtība sabiedrībai” 27.10.2005./

- Saglabāt kultūrtelpu kā **cilvēka dzīves kvalitātes** nozīmīgu faktoru – apzināt, aizsargāt, uzturēt un iekļaut mūsdienu dzīves aprītē materiālo kultūras mantojumu, veicināt sabiedrībā kultūrvēsturisku vērtību izpratni.
dzīves kvalitātes nozīmīgu faktoru – apzināt, aizsargāt, uzturēt un iekļaut mūsdienu dzīves aprītē materiālo kultūras mantojumu, veicināt sabiedrībā kultūrvēsturisku vērtību izpratni.
- caur transformācijas procesiem, kas
- PROJEKTA APRITĒ tiek sintezēts visās ainavtelpās
- **AINAVTELPAS JŪTĪGUMS**
- (funkcionalitāte, vizuāli estētiskā kvalitāte)

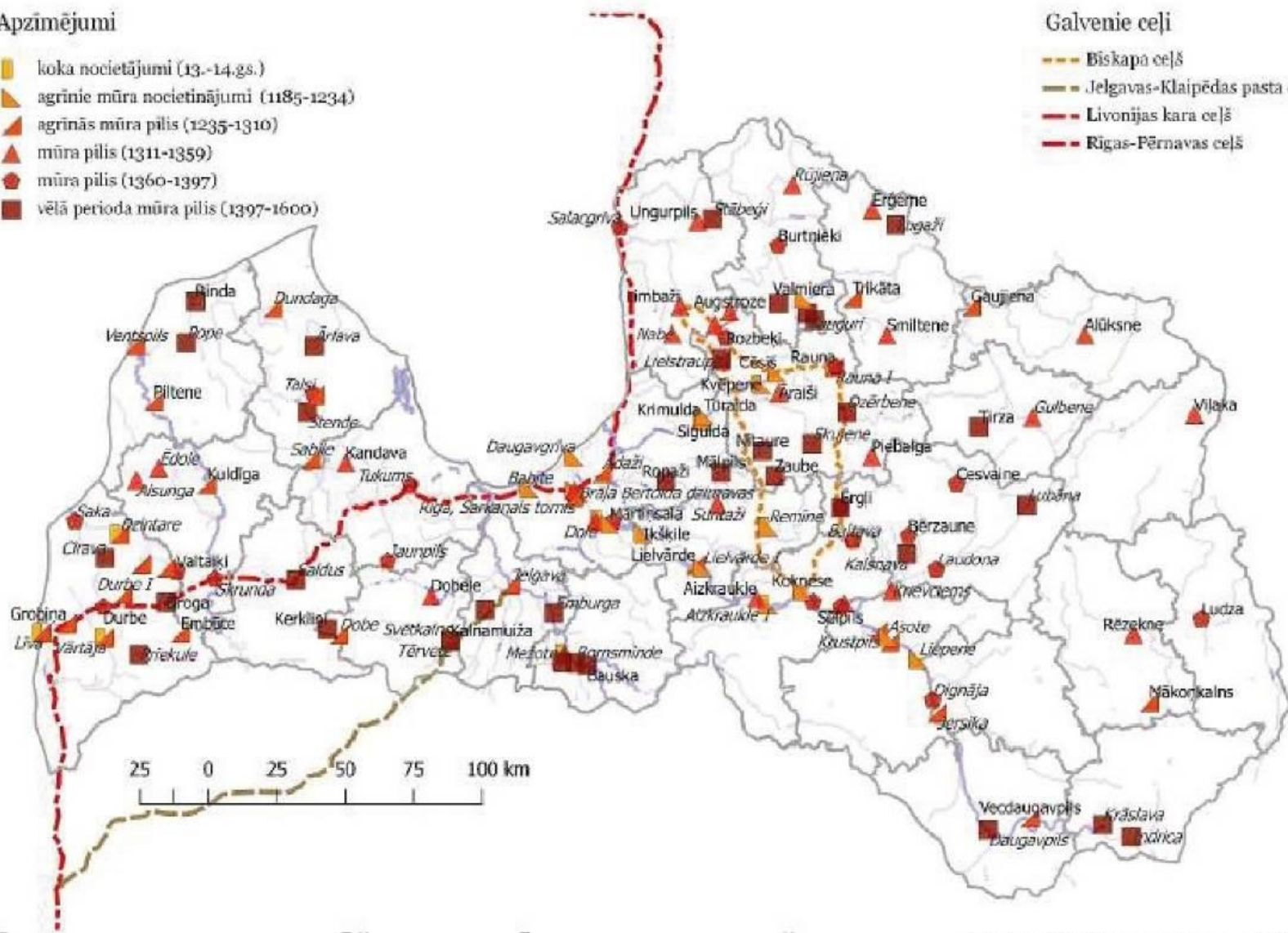

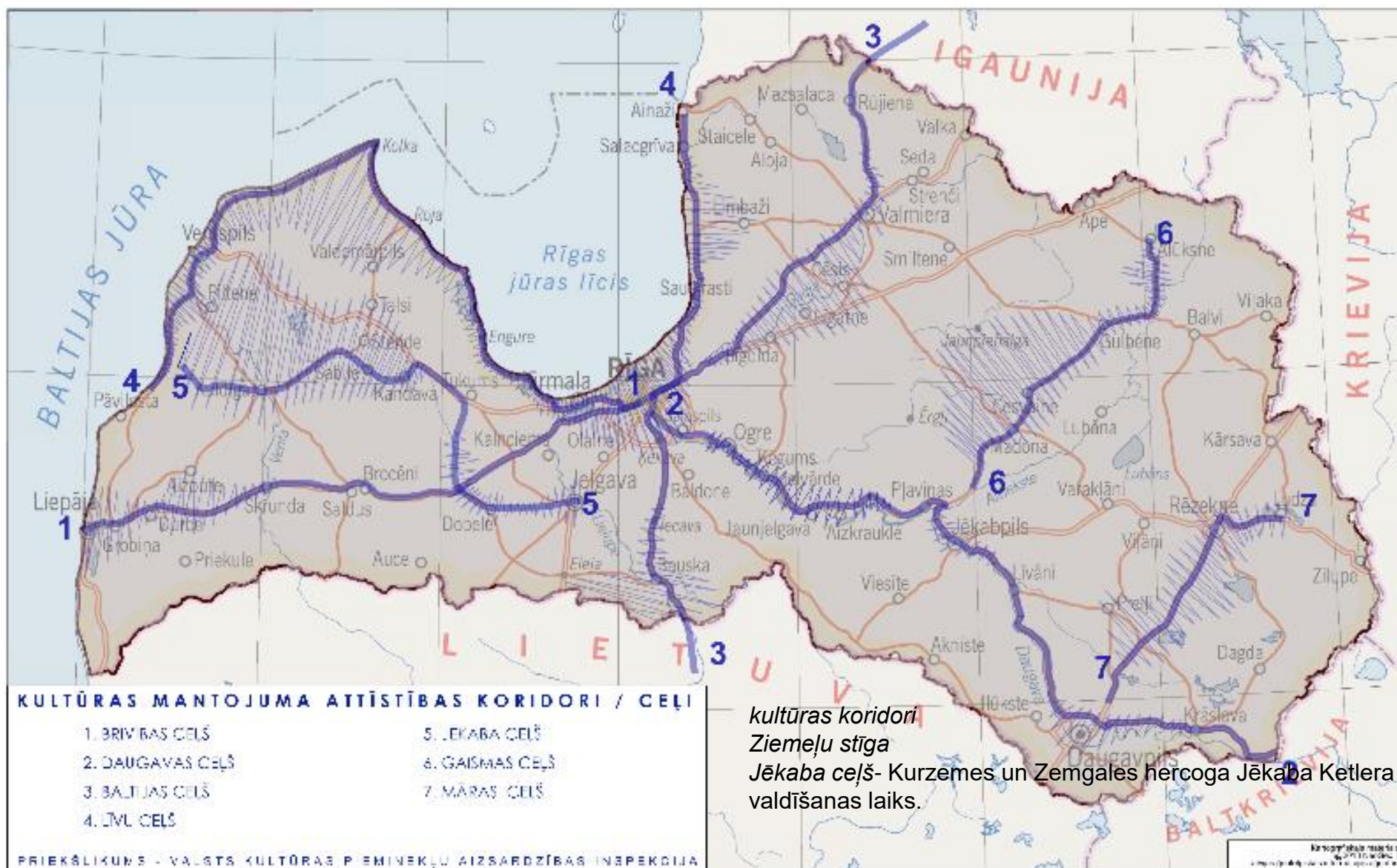
Apzīmējumi

- ☐ koka nocietājumi (13.-14.gs.)
- ▤ agrīnās mūra nocietinājumi (1185-1234)
- ▴ agrīnās mūra pils (1235-1310)
- ▴ mūra pils (1311-1359)
- ◆ mūra pils (1360-1397)
- vēlā perioda mūra pils (1397-1600)

Galvenie ceļi

- Bīskapa ceļš
- Jelgavas-Klaipēdas pasta ceļš
- Livonijas kara ceļš
- Rīgas-Pērnavas ceļš

Atjaunotā muižas aleja

Izzudušais baznīcas ceļš

Vēsturiskais lielceļš

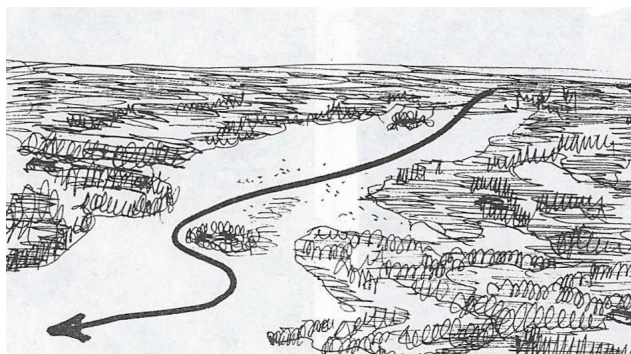
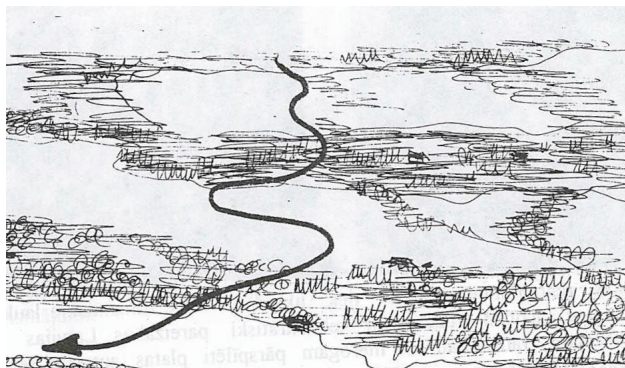
CEĻU AINAVAS JŪTĪGUMA NOVĒRTĒŠANA

Vēsturiskā gultne, skatu līnijas, apaugums

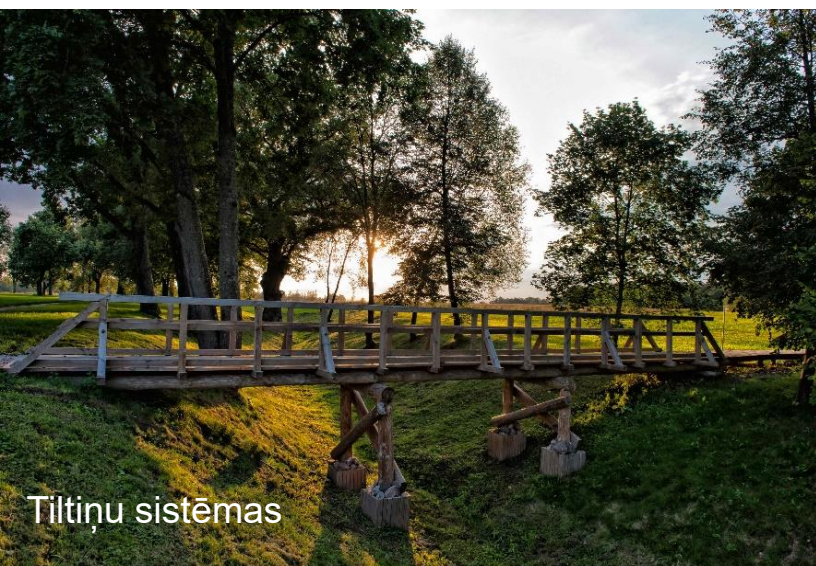

Saglabātais ceļa līklois, to neiztaisnojot

- Vēsturisko ceļa gultņu izzušana (skatu punktu/līniju maiņa/izzušana)
- Līkloču lauku ceļu romantisma izzušana (ap mežu nogabaliem; ap ābeļdārziem; ap ganībām; ap kalna nogāzi)

Jauns infrastruktūras kompozicionālais veidols

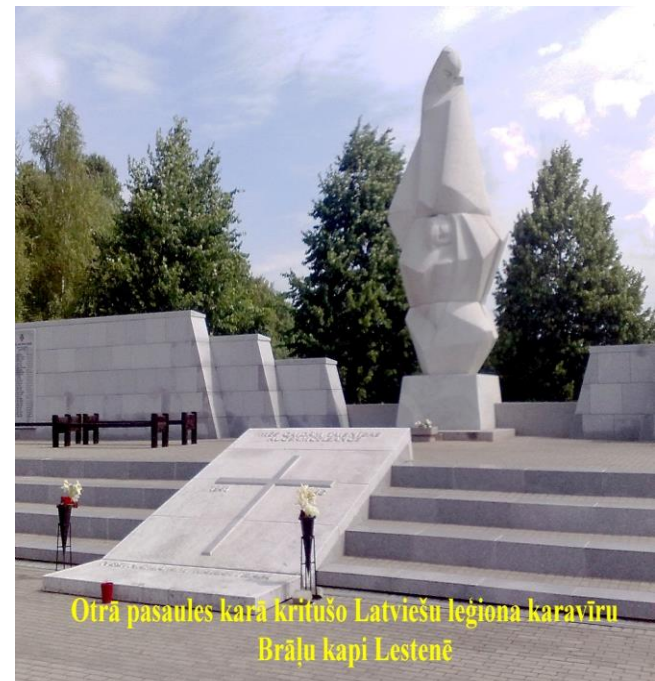

AGROAINAVA UN TĀS TRANSFORMĀCIJAS PROCESI KATRAM REĢIONAM

AGROAINAVA UN TĀS KONTEKSTA MEKLĒJUMI KULTŪRAINAVĀ JŪTĪGUMA NOVĒRTĒJUMS

AGROAINAVA

JŪTĪGUMA NOVĒRTĒJUMS

- Ģeomorfoloģiskās īpatnības
 - kultūrvēsturiskie aspekti
 - agroainavas mēroga sabalansētības meklējumi
-
- ainavtelpas funkcionālā daudzšķautņainība
 - ģeomorfoloģiskās izteiksmes gleznainums
-
- skatu punkti
 - skatu līniju garumi;
 - arhitektoniski kompozicionālās vērtības
 - ainaviski telpiskais mērogs
 - harmonijas/sabalansētības JEB

JŪTĪGUMA NOVĒRTĒJUMS

URBĀNĀS SLODZES PĀRSPĪLĒJUMI

UPES KRASTS +
RAŽOŠANAS TERITORIJA

PALIENE+BETONA CELIŅU LINEĀRISMS
NOMĀCOŠS ASKĒTISMS, PERFEKCIONISMS
AINAVISKĀ GLEZNIECISKUMA PAZAUDĒŠANA

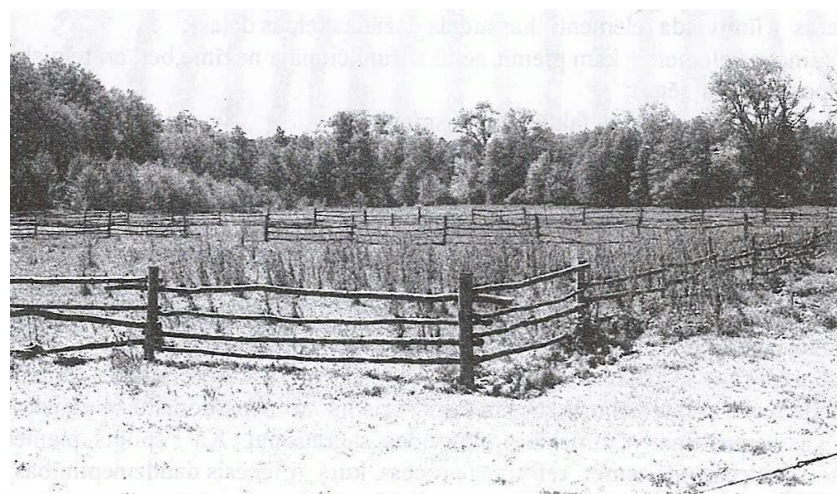
- māla raktuves
(ķieģeļu ceplu izveide)
- grants raktuves
- dolomīta slāņu izlaušana gar stāvkrastu
(kaļķu cepla izveide)

Funkcionālās slodzes transformācijas procesi

ĻOTI AUGSTS JŪTĪGUMA SLIEKSNIS

- palienes pļavas
- Randu pļavas;
- klāņi

Pālienes, to transformācija

- Tīrumu aparšana līdz upes krastam mūsdienās
- Pālienē - Māla rakstuvju «acis» un to apaugums ar krūmājiem.

Pālienes noganīšana (līdz 20.gs 80.g.)
ekonomiskās politikas maiņa.

- Upes paliene vasaras tveicē.

AUGSTA AINAVTELPAS JŪTĪGUMA PAKĀPE

1. Klimata maiņa - krastu erozija.

2. Politiskās varas ietekme - kultūrtelpas tradīciju un identitātes izzušana..

Liedags -laivu steķi, tīklu vabas,laivu būdas, tīklu būdas

Zvejnieku sētas - ledus pagrabs, laivu darvošana,piķa vārīšana,sakņu dārziņš ar valnīti, lai pasargātu no vēja slodzes un apbēršanu ar smiltīm,pūdēto zivju mēslojums dārzam)

Papes Ķoņu ciema un Nidas apbūve - kā muzejrezervāta telpa

KULTŪRVĒSTURISKĀ AINAVA

kā

dzīves telpa,

kas raksturo sabiedrības

INTELIĢENCES LĪMENI

kultūrainava, kas saglabā reģionam raksturīgās iezīmes

20.gs. 70.-80.g.- patērētājsabiedrības manieres.

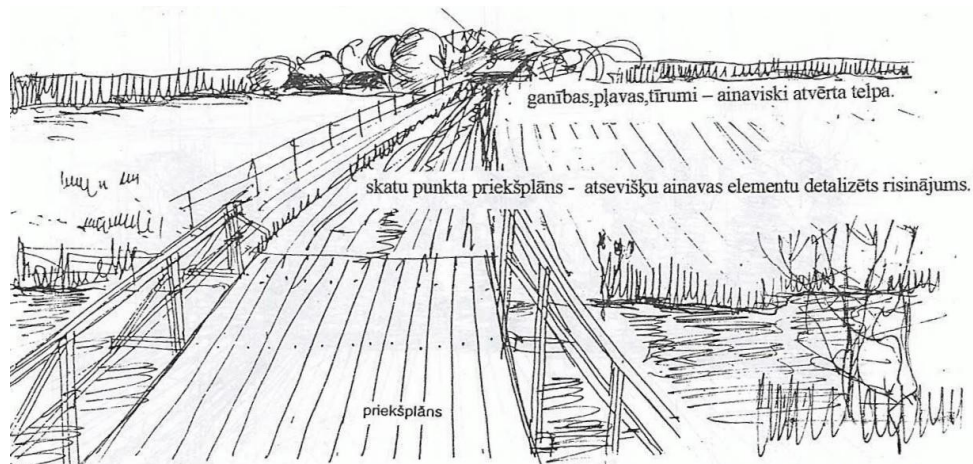
Dominē sabiedrības mantiskās vērtības,

un nevis spēja novērtēt dzīves telpu,

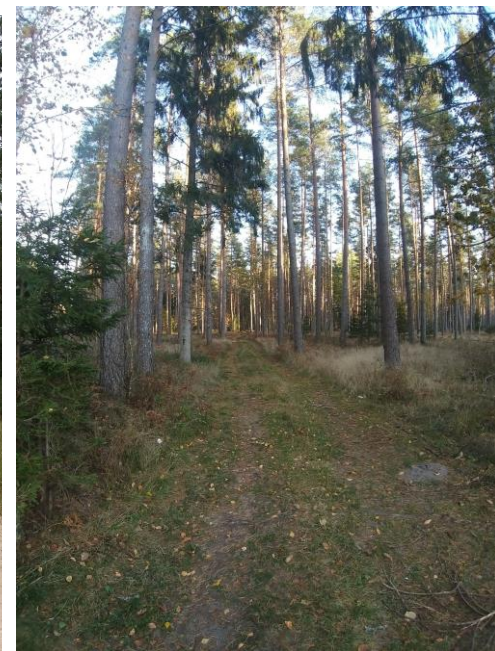
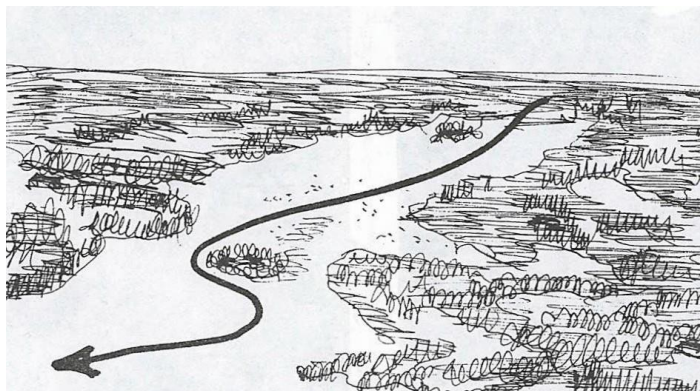
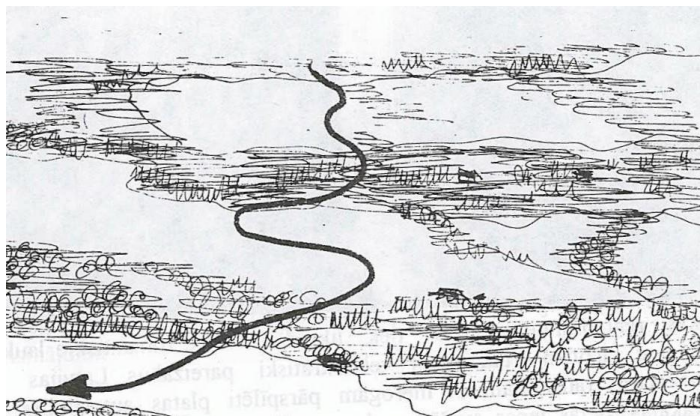
kas rada ainavtelpas identitātes izteiksmi.

21.gs.sāk.

iezīmē jaunu sabiedrības attieksmi pret mantojuma vērtībām.

- mežs aizpilda reljefa ieplaku;
- mežs veido apaugumu pakalnēs;
- mežs kalpo kā vējlauze/ kā salnu mazinošs aizsegs (gar purvainām vietām)
- mežs aizsedz kultūrvēsturiskas skatu līnijas

Mazstāvu apbūves iegrašanās mežu teritorijās

Infrastuktūras intensitātes kāpinājums

Kaucminde muiža
20.gs.80.g
Grāfs Pauls fon Pālēns

Kaucminde muiža
21.gs.sāk.

JŪTĪGUMA NOVĒRTĒJUMS

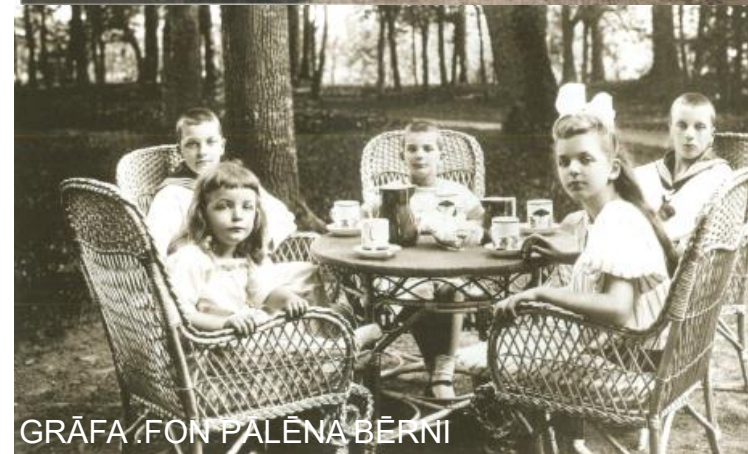
- «pazaudētas» /saglabātas ainavtelpas kompozicionālās uzbūves asis;
- izjaukts/esošs vēsturiskās kultūrtelpas mērogs;
- galveno skatu punktu novērtējums
- ir/nav urbānā gredzena slodze ap kultūrtelpu
- nokāva padomju režīms, samaitāja latviešu dvēseli. Tas paveica ko tādu, kas vāciešiem nebija izdevies 700 gadu laikā. Vācieši mūs apspieda, bet viņi nespēja ielauzties latvieša dvēselē.***
- Vācbaltiešu kultūrtelpas mantojums

IECAVAS MUIŽAS KUNGU MĀJA

KAUTZEMÜNDE/ KAUCMINDE
1906.

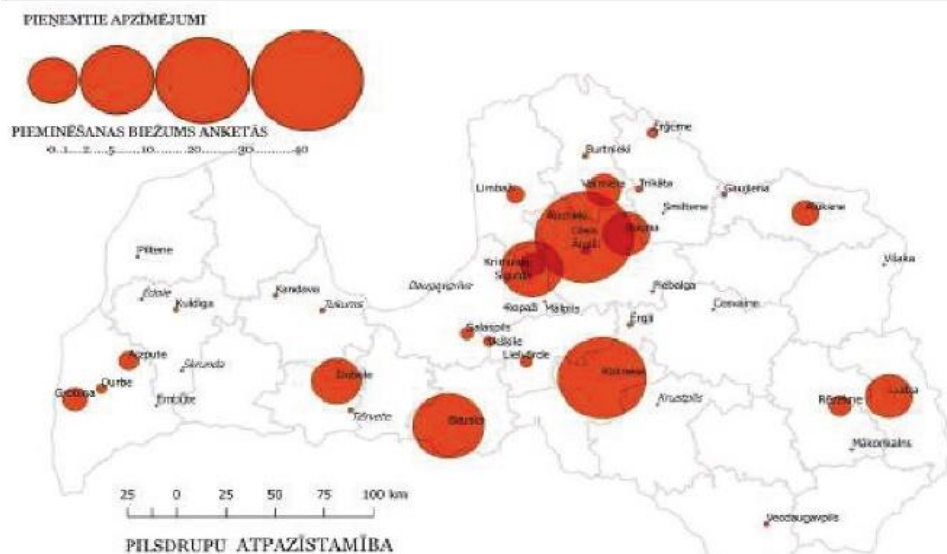
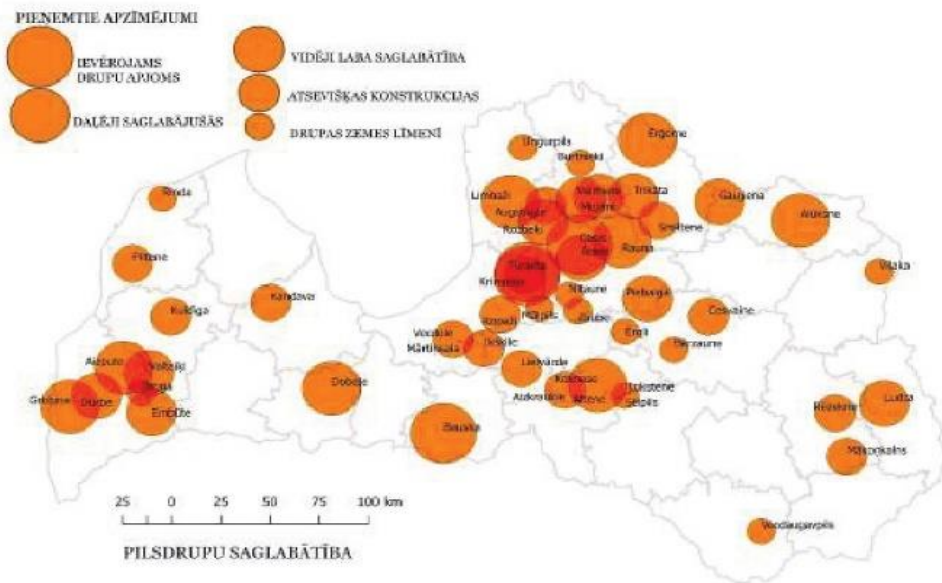

GRĀFA FON PALĒNA BĒRNI

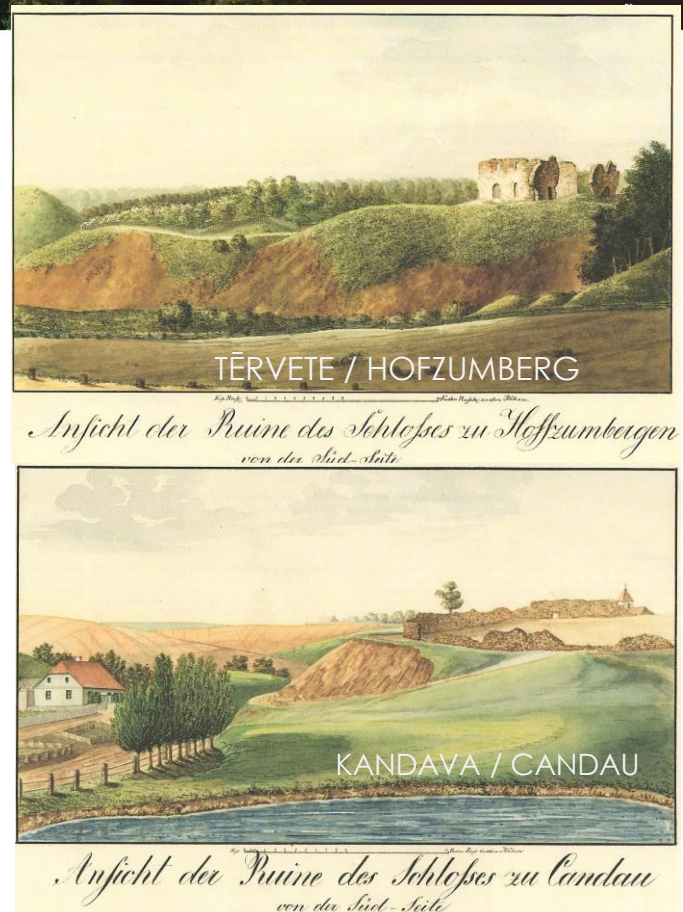
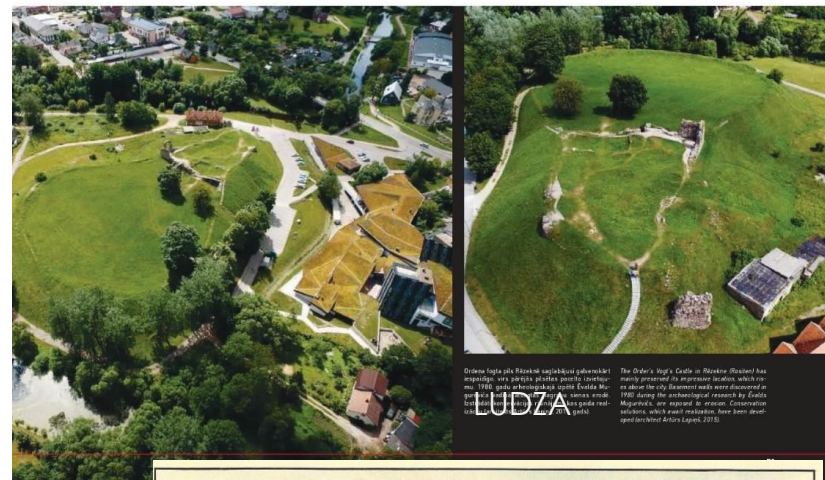

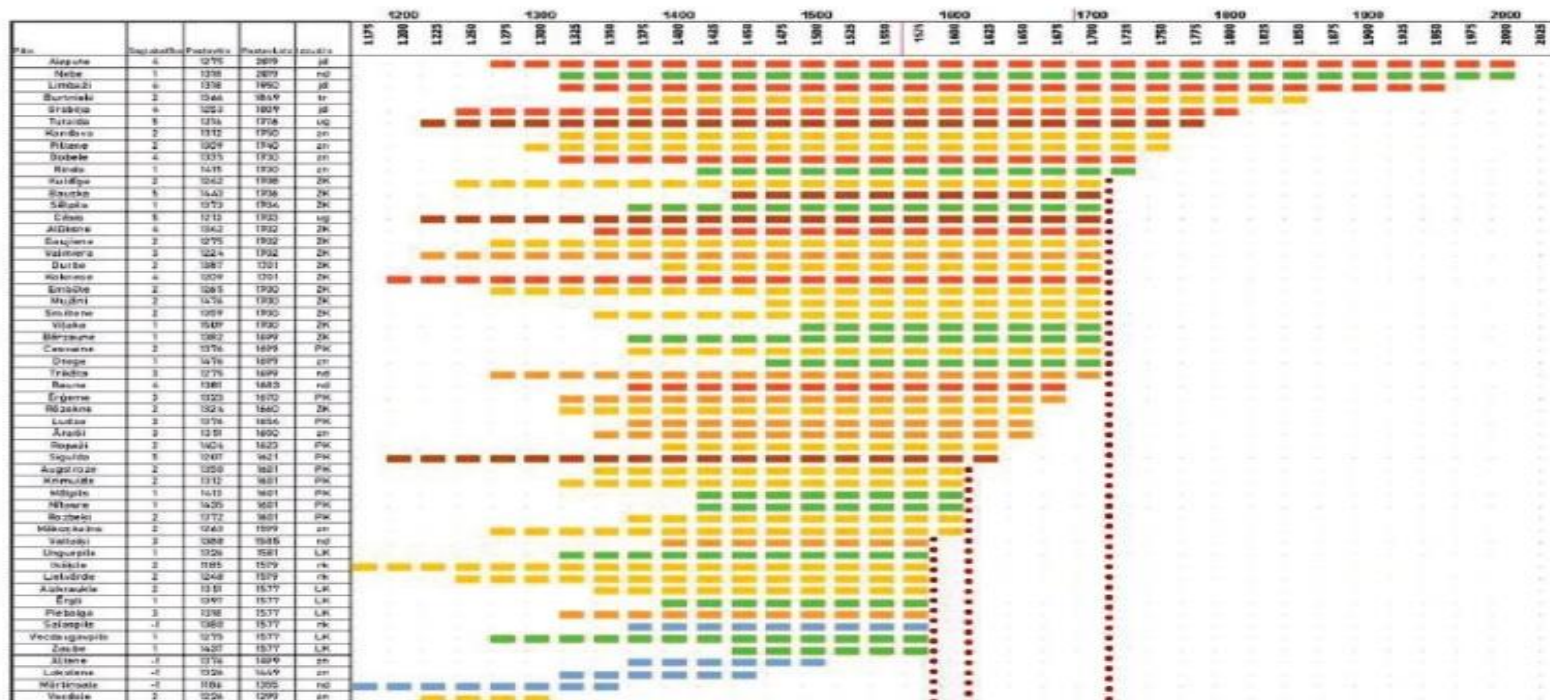
- «pazaudētas» /saglabātas kompozicionāli telpiskās asis;
 - izjaukts/esošs vēsturiskās kultūrtelpas mērogs;
 - aizklātas/atvērtas galvenās skatu līnijas
- lauku iztukšošanās process, dievnamu tukšošanās,

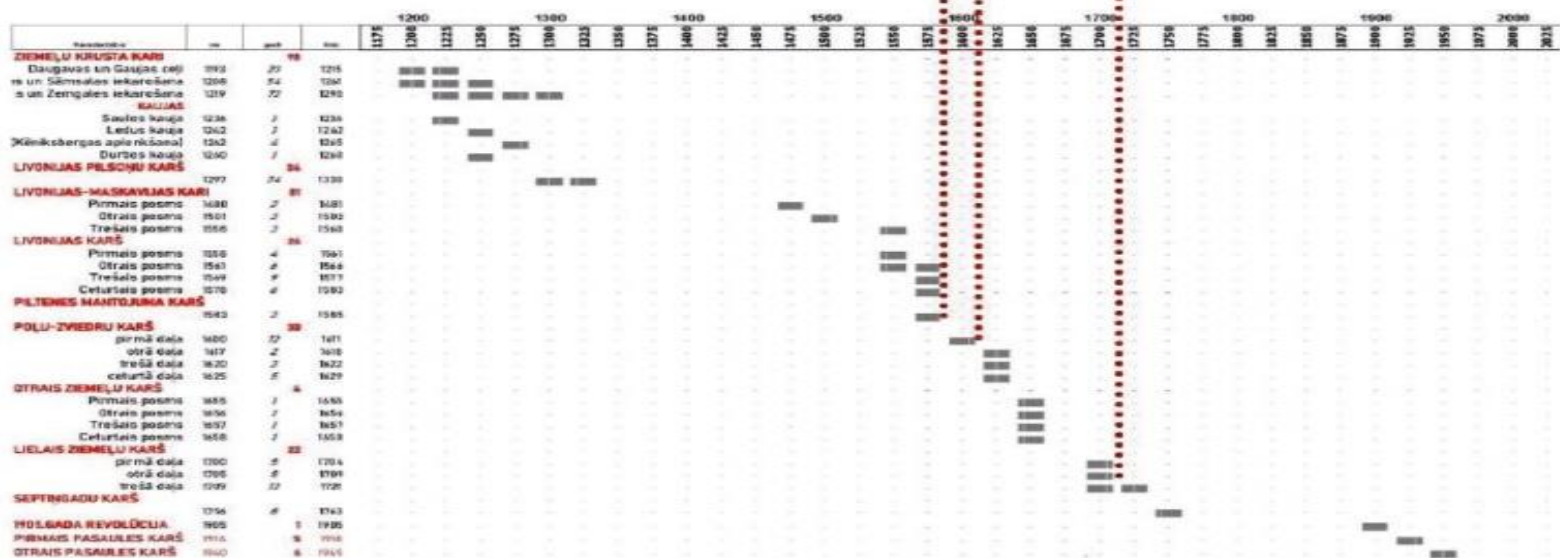

[c] ARTŪRS LAPINS, 2010. GADA 15. SEPTEMBRIS

Pils sagraušana

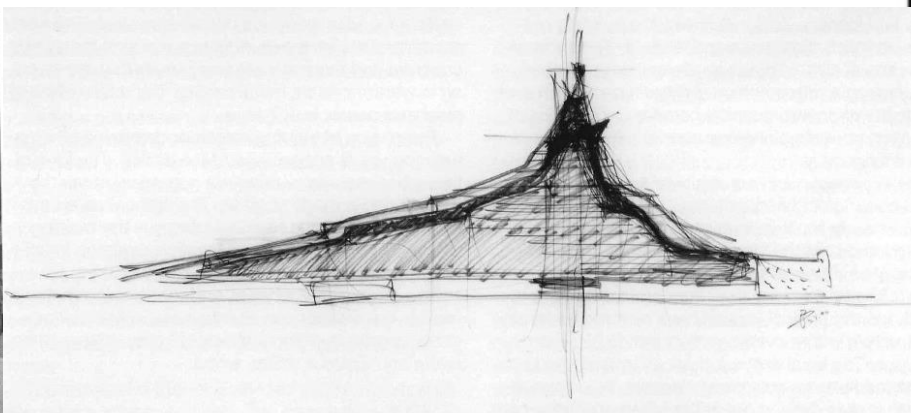
Karadarbība Livonijā

ikoniska
sintēzes meklējumi caur vēsturisko kultūrtelpu
Apbūves kompozicionālā izteiksme
dominantes kā akcenti siluetā/panorāmā

JUMTU AINAVA

kurā pamazām izzūd -
divslīpu plaknes
sarkanie kārniņi
niedras, ķoka lubiņas.

21.gadsimts pilsētā ienāk ar jaunu
arhitektonisko formu dominancēm;
Sintēzes meklējumi formveidē (no nemateriālās
kultūras – dainas, teikas – uz materiālo kultūru –
arhitektūru, tēlniecību.

Estētika+ekon.politika+ekoloģija

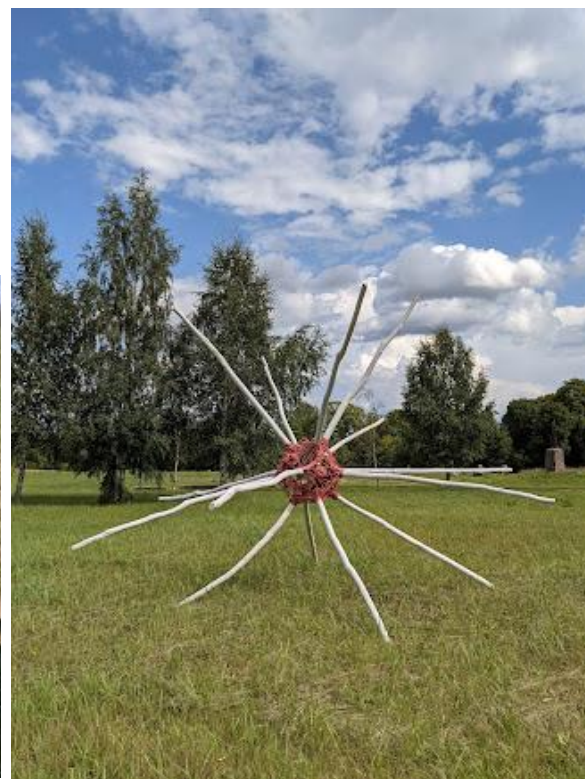
Sintēzes meklējumi ainavtelpā

Modernisms,
avangards, izpratne par lauku ainavtelpu –
21.gs. tehnoloģiju sintēzes tendences .
Formveide caur krāsu, formu, dizainu, filozofiju

Ekonomiskās politikas šķautnes attīstība
Tēlniecība, parašas, tradīcijas, (nemateriālās kultūras sintēze ar
materiālo) – tūrisms, uzņēmējdarbība

Pedvālei – UNESCO balva par kultūrainavas saglabāšanu un
attīstību.

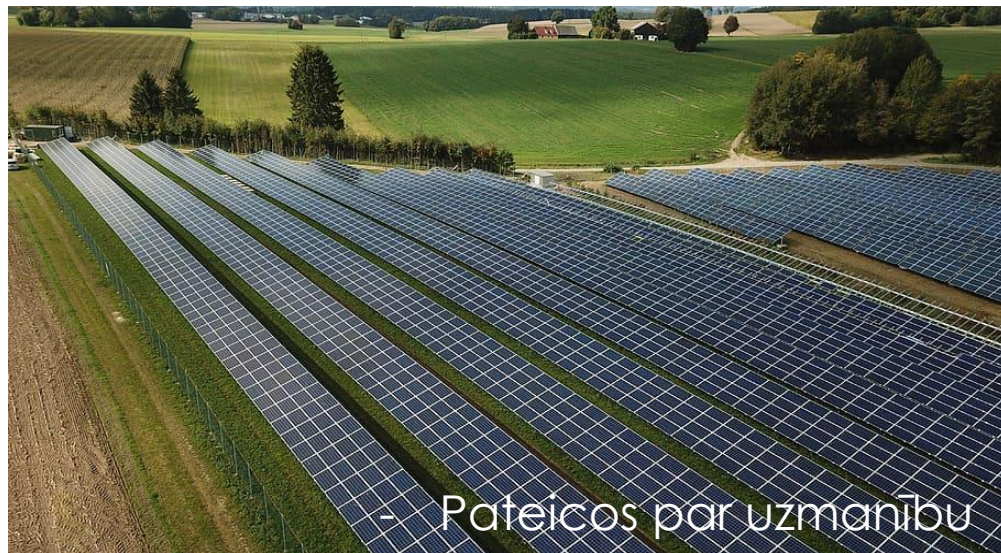
kontekstuālā domāšana un meklējumi ainavā

PROGNOSTIKA

Estētika+ekon.politika+ekoloģija

- **kultūrainavas elementu sintēzes procesu attīstība**
- starpdisciplināro nozaru profesionāļu telpiskās sapratnes sabalansēšana
- **SINTEGRITĀTE= Sintēze + integritāte = jaunas ainavtelpiskās kvalitātes radīšana**

- Pateicos par uzmanību

